

творити або вам здається порожньою забавою зійти до світу дитячих інтересів, – нічого не вийде» [5, с. 157].

Отже, у закладі дошкільної освіти необхідно створювати комплекс умов, що забезпечує розвиток у дитини обдарованості до видів мистецтва: використання різних видів творчої діяльності, створення творчо-розвивального середовища, креативність педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калуська Л.В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Вид. 3-тє, доп. Тернопіль : Мандрівець, 2023. 210 с.

2. Міщиха Л.П. Психологія творчості : навч. посіб. Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. 448 с.

3. Педагогічний словник / за ред.. М.Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 514 с.

4. Піроженко Т.О. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. *Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі* : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, Том IV (8). С. 212–223. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32305249.pdf>

5. Сухомлинський В.О. Проблема виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори : у 5-ти томах. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 55–206.

Олеся КАСЮХНИЧ
Дрогобич

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Розвиток соціальних навичок є частиною складного, багатофакторного процесу соціалізації, який започатковується у ранньому дитинстві і має цінне значення для життєвого шляху індивіда. Саме в дошкільний період систематична взаємодія з дорослими відіграє особливу роль, оскільки цей вік визначається як

етап первинної (або підготовчої) соціалізації. Він характеризується інтеграцією дитини до системи цінностей та норм через ключові соціальні інститути: сім'ю і заклад дошкільної освіти. Цілеспрямований розвиток соціальних компетентностей старших дошкільників є не лише важливою складовою професійної діяльності вихователя, але й необхідною умовою для формування дитини як активного суб'єкта соціальних відносин.

Характер і ефективність методів соціальної взаємодії у дошкільному віці значною мірою визначають траєкторію індивідуального розвитку, зокрема успішність інтеграції в суспільні відносини, ефективність взаємодії в колективі, а також здатність адекватно оцінювати соціальні явища та реагувати на виклики соціуму [1, с. 103]. Сформовані навички колективної взаємодії та соціальної інтеграції є очевидними предикторами готовності дитини до навчання у школі. Становлення дитини як суб'єкта соціальної дії, що передбачає її активну участь у соціальному житті, також є потрібним для подальших академічних та соціальних досягнень.

Недостатній рівень розвитку соціальних навичок у дошкільному віці асоціюється з ризиком довгострокових негативних наслідків. Дослідження вказують, що депривація соціального спілкування у цей період може стати причиною значних труднощів у подальшій соціалізації та відставання у розвитку відповідно до вікових норм. Компенсація таких дефіцитів є надзвичайно складним, а іноді й неможливим завданням. Враховуючи роль ранньої соціалізації, недоліки на цьому етапі можуть негативно вплинути на здатність індивіда до ефективної взаємодії у групі, інтеграції в соціальні структури, адаптації до нових умов та загалом на формування успішної життєвої траєкторії. Додатковим фактором ризику є недостатня підготовленість частини майбутніх вихователів до цілеспрямованого формування соціальних навичок у дошкільників, що потенційно посилює проблему дефіциту цих важливих компетентностей у дітей [2, с. 188].

Формування соціальної компетентності у дітей дошкільного віку є комплексним процесом, що детермінується сукупністю взаємопов'язаних механізмів соціалізації. На психологічному рівні ключову роль відіграють механізми імітації (свідомого та несвідомого відтворення спостережуваної поведінки),

ідентифікації (процесу емоційно-когнітивного ототожнення себе з іншою особою, групою чи взірцем, що сприяє інтерналізації норм і цінностей) та рефлексії (здатності до самоаналізу й осмислення власного соціального досвіду). Окремо виділяють специфічні механізми раннього онтогенезу, такі як імпринтинг – фіксація у пам'яті образів та поведінкових патернів значущих дорослих на ранніх етапах розвитку. Також важливим є так званий екзистенціальний тиск соціального оточення, що проявляється в неусвідомленому засвоєнні мовних норм, культурних кодів та соціальних правил через повсякденну взаємодію [3, с. 221].

На соціально-педагогічному рівні діють: традиційний механізм, що забезпечує трансмісію цінностей, норм і поведінкових стандартів у межах сім'ї та найближчого соціального кола; інституційний механізм, який реалізується через взаємодію дитини з формальними соціальними інститутами, передусім закладом дошкільної освіти; стилізований механізм, пов'язаний із засвоєнням норм специфічних субкультур (хоча його прояви у дошкільному віці обмежені); та міжособистісний механізм, що функціонує через безпосередню комунікацію і взаємодію зі значущими іншими (дорослими та однолітками). У дошкільному віці наслідування як форма імітації набуває особливого значення, виступаючи провідним способом засвоєння соціального досвіду шляхом орієнтації на певний ідеал чи зразок поведінки.

Ігрова діяльність є провідною для дошкільного віку та виступає фундаментальним контекстом для соціального розвитку. Вона створює унікальний простір для активної участі дитини, соціальної взаємодії і апробації засвоюваних моделей поведінки. Хоча специфіка впливу різних видів ігор (наприклад, сюжетно-рольових чи ігор з правилами) потребує подальших досліджень, їхня інтеграція з пізнавальною діяльністю та соціальною взаємодією розглядається як важливий напрям оптимізації освітнього процесу в дошкільній освіті. Саме в грі через механізми імітації, ідентифікації та прийняття ролей дитина активно конструює та інтегрує соціальний досвід, розвиваючи комунікативні вміння, навички співпраці та врегулювання конфліктів.

Взаємодія з однолітками – важливий мікрофактор соціалізації, що доповнює вплив сім'ї та функціонує переважно в рамках міжособистісного механізму. Систематичні контакти в групі ровесників надають дитині унікальний досвід горизонтальних соціальних відносин. У процесі цієї взаємодії діти розвивають емпатію, вчаться розуміти перспективи інших, засвоюють норми взаємності, співробітництва та конкуренції, а також інтегруються у систему соціальних зв'язків, що є необхідною умовою для успішної адаптації та функціонування в колективі. Навички, набуті у взаємодії з ровесниками, формують здатність адекватно реагувати на соціальні виклики [1, с. 103].

Дорослі, зокрема батьки та вихователі, сприяють соціалізації дитини-дошкільника. Створення батьками сприятливого емоційного клімату, атмосфери поваги та прийняття дитини як суб'єкта взаємин є передумовою її гармонійного соціального розвитку. Батьки є первинними об'єктами для ідентифікації та взірцями для наслідування, їхня поведінка значною мірою впливає на ефективність механізму імпринтингу. Заклади дошкільної освіти через інституційний механізм цілеспрямовано сприяють соціалізації. Високий рівень професійної компетентності вихователів передбачає їхню готовність до розвитку соціальних умінь і навичок вихованців. Їхній вплив реалізується через організацію розвивального освітнього середовища, моделювання конструктивних способів взаємодії, а також побудову спілкування на принципах суб'єкт-суб'єктних відносин. Для ефективної педагогічної взаємодії необхідним є розуміння дорослими внутрішніх мотивів та змісту дитячої активності.

Незважаючи на визнану актуальність, процес розвитку соціальних навичок у дошкільників стикається з низкою труднощів. Дослідження вказують на недостатню пріоритезацію цього напрямку роботи частиною вихователів. Також фіксується недостатня професійна готовність майбутніх вихователів до реалізації завдань соціалізації. Перешкодою для соціалізації може стати депривація спілкування у дошкільному віці, що призводить до значних затримок у психічному та соціальному розвитку. Подолання цих викликів вимагає перегляду змісту та пріоритетів професійної підготовки вихователів, розвитку їхньої інноваційної готовності та забезпечення умов для якісної соціальної взаємодії дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лесіна Т. Концептуальні засади підготовки вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 1. С. 102–105.
2. Павлюх Н. Механізми та чинники соціалізації дошкільників. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 139. С. 185–192.
3. Шулигіна Р., Коваль С. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в середовищі однолітків в умовах воєнної агресії: аналіз педагогічних та психосоціальних чинників впливу. *Освітньо-науковий простір*. 2023. Вип. 5 (2). С. 216–227.

Марта КЛИМЧУК
Дрогобич

ВИХОВАННЯ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасні суспільні тенденції підкреслюють необхідність посилення трудового виховання молоді, починаючи з дошкільного віку. Це відображено в законодавчих актах України, таких як закони «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти та інших нормативних документах, де працьовитість визначається як ключова моральна якість, що впливає на майбутній успіх та задоволення від життя. Враховуючи, що наступні покоління, які стануть активними членами українського суспільства, зростали в період соціально-економічних криз, важливо звернути увагу на їхнє ставлення до праці. Негативні соціально-економічні явища останніх років вплинули на сприйняття суспільством соціальної та особистої цінності праці.

Майбутнє країни залежить від того, наскільки успішно ми зможемо виховати у дітей та молоді любов до праці, бажання працювати, реалізовувати свої здібності та професійні навички.